

Bir keşif serüveni

Batı'da Calvino, Eco, Sontag'ın ya da bizde Tanpınar ve Atay'ın deneyimlediği gibi **Murat Gülsoy** da kendi anlatısının arka planını belirli bir kuram çevresinde oluşturmaya önem veriyor. **602. Gece** böyle bir yazınsal çabanın ürünü olarak **Murat Gülsoy**'un öteki metinlerini de besleyen, açılımlayan, onun edebiyata, sanata ve evrene bakışını netlikle görmemizi sağlayan kuramsal metinler bütünü olarak ilgi uyandırıyor.

□ Hülya SOYŞEKERCİ

602. Gece, Murat Gülsoy'un ilk kuramsal yapıtı olan *Büyübozumu-Yaratıcı Yazarlık*'i açılımlayan yönüyle ilgi uyandırıyor. *Büyübozumu*'nda kurmacanın olanaklarını, sınırlarını ve ihlal edilebilir kurallarını araştıran yazar, **602. Gece**'de, bu konudaki

araştırma ve incelemelerini öteki sanat disiplinleriyle de besleyerek, çalışmalarını farklı sanat dalları arasındaki ilgi, bağlantı ve geçişlerle zenginleştiriyor. Böylelikle 'üstkurmaca'nın, 'imkânsız kurmaca'nın, 'kurmacada sonsuzluk döngüsü'nün ya da 'sonsuz düşüş olgusu'nun hem yazın sanatından hem de resim, fotoğraf gibi görsel sanatlar ve Japon kukla tiyatrosu gibi sahne sanatlarından ilginç örneklerle anlatımını, karşılaştırmasını ve analitik tarzda yorumlarını gerçekleştiriyor.

ANLATANIN KENDİNİ FARK ETMESİ

Öykü-roman türünün yaratıcı okurları ve kurmaca metin yazmayı deneyenler için keyifli bir okuma serüveni vaat eden bu inceleme/araştırma çalışmasında yazar, "kendini fark eden anlatı" kavramına dikkatlerimizi toplamaya özen gösteriyor. "Anlatının kendini fark etmesi" konusunda **Murat Gülsoy**, Borges okurken karşılaştığı sıra dışı bir durumu ifade ediyor. Buna göre, Borges *When Fiction Lives in Fiction* adlı kitabında *Binbir Gece Masalları*'na değinerek, "büyülü gece" olarak nitelediği **602. Gece**'de, Şehrazat'ın kendi hikâyesini anlatmaya başladığını, eğer bu anlatımı sürdürseydi eserin imkânsız kurmacaya evrilerek masalların kendi içine kapanmasına neden olacağını, böylece *Binbir Gece*'nin sonsuz ve döngüsel hale gelmiş olan hikâyesinde kısılı kalan sultanın ebediyen masalını dinlemeye devam edeceğini dile getirmektedir. Bu okuma üzerine **Murat Gülsoy**, içtenlikli bir keşif ve merak duygusuyla yerli ve yabancı *Binbir Gece* çevirilerini araştırıp incelediğini ve **602. Gece**'nin de ötekiler gibi bir gece olduğunu gördüğünü dile getiriyor ve şu vargıya ulaşıyor: "Böyle bir kitap ancak Borges'in ha-

yallerinde var olabilirdi. Okuduğunuz sayfayı bir daha asla bulamadığınız *Kum Kitabı* gibi hayali bir kitap olmaydı bu yazıda sözü edilen *Binbir Gece Masalları*." (s.14) **Murat Gülsoy**, ilginç bir biçimde, *Todorov* ve başka bazı edebiyat kuramcılarının Borges'in **602. Gece**'ye dair fikrini kuşkulandırmadan doğru kabul ettiklerini ve bunu makalelerinde değerlendirdiklerini de gösteriyor.

Murat Gülsoy, görsel sanatlarda bakış açısının ve gerçeğe farklı yönlerden bakmanın örnekleri üzerinde durarak, Velasquez'in *Nedimeler* adlı tablosunun tam anlamıyla bir metakurmaca içerdiğini, çünkü ressamın kendi resim yapma anını tabloda gösterdiğini, bunun da "resim sanatının kendini fark etmesi" anlamına geldiğini belirtiyor. Modernist edebiyatta anlatının kendini fark etmesi olgusunu da derin bir perspektifle ele alarak, buradan hareketle, "metakurmaca" kavramını temellendiriyor. Modernist sanatta "temsil meselesi"nin kriz haline geldiğini belirten yazar, bu duruma tüm sanatın yeniden ele alınmasına, yeni anlatım araçlarının denemesine, deneyselciğin her alana yayılmasına ve sanatın üretim sürecinin sanatın konusuna haline gelmesine neden olduğunu ifade ediyor. Artık dünyayı yansıtan realist kuramlar terk edilmiş; özellikle bilinç ve bilinçdışı süreçlerin algılar ve düşünceler üzerindeki etkileri ele alınarak dünyanın betimlenmesinin bilinçten bağımsız olmadığı vurgulanmaya başlanmıştır. **Murat Gülsoy**, "her şeyi bilen anlatıcı"nın bakış açısından anlatılan realist hikâyenin okuru pasifleştirmediğini, yorum yapma gücünü elinden aldığı, tüm tasarımın metnin tanıt-

rısı olan anlatıcıya ait oluşu nedeniyle okurun kendine sunulanla yetindiğini dile getiriyor. Bu tarz metinlerde alışılan kalıpların tekrar edildiğini, beklentilerin doyurulduğunu, okurun kahramanla özdeşleştiğini belirterek, "böylece okur bildiği dünyanın kurallarının bir kez daha onaylanmasının huzuruyla kitabı kapatmaktadır." yorumunu yapıyor.

EDEBİYATIN EDEBİYATI DÜŞÜNMESİ

Murat Gülsoy, kolay metinlerin okuru (dolayısıyla insanı) otoriteye teslim olmaya sürüklediğini de belirterek, farklı anlatım biçimleriyle yazılan modernist/ deneysel metinlerin okurların zihinlerindeki eski kalıpları kırarak daha farklı, daha özgür, daha modern bir dünyanın kurulmasına katkıda bulunduğunu; sonuçta modernist sanatın özgülleştirici nitelik taşıdığını ifade ediyor. "*Özgürleştirici eylemler ve düşünceler totaliter düzenlerle her zaman çatışma içine girmişlerdir. Modernist sanatlar da totaliter ve baskıcı düzenlerin şiddetine maruz kalmışlardır.*" (s. 38) diyen **Murat Gülsoy**, postmodernizmin de modernizmin süregiçinde yer aldığını, bu akımların birbirini içinde devam eden yapısal bazı sorunları da içerdiğini vurgulayarak, modernist yöntemler kullanan sanatçıların postmodern olarak adlandırılma nedenlerinden birini, modernizm teriminin İkinci Dünya Savaşı sonrasında gözden düşmüş olmasına bağlıyor. Modernizm bağlamında Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ını, Halduz Taner'in *Ayışığında Çalışkur*'unu ve Leyla Erbil'den bir bilinçkâşığı metni- ni ele alarak deneysel sanat bağlamında

irdeliyor. Ayrıca Fowles gibi bazı modernist yazarların yapıtlarından hareket ederek, yabancılaştırıcı metinlerin mimetik yanılmasını kırarak okuru nasıl etkin hale getirdiğini anlatıyor. Metakurmacayı, "metnin kendini kendine ayna kılması" olarak niteleyen **Murat Gülsoy**, yabancılaştırıcı bakış açısının ve metakurmaca olgusunun *Don Quijote* romanının içinde yer almasından yola çıkarak şu sonuca ulaşıyor: "Yazar, eski şövalye hikâyelerinin parodisini yaparak artık dünyanın ne kadar değişmiş olduğunu, o eski hikâyelere inanmanın artık pek de mümkün olmadığını, yeni hayatı, yeniçağı anlatacak yeni anlatım biçimlerinin var olabileceğini gösterir. *Don Quijote* hayatını o hikâyelerdeki gibi sürdürürken biz okur olarak gitgide onun bir metnin içinde olduğunu görmeye başlarız." (s.76)

Murat Gülsoy, edebiyatımızın köşe taşlarını oluşturan Oğuz Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Orhan Pamuk'u, yapıtlarındaki bakış açısı, izlekler, yöntemler açısından modernizm bağlamında inceleyerek, kitabın ilk denemesi olan Borges ve Diğerleri'nin etrafını koca gibi saran analitik nitelikte beş ayrı denemeye, **602. Gece** kitabını kuramsal açıdan da bir kurguya (çatıya) oturtuyor. **Murat Gülsoy**'un Atay, Tanpınar ve Pamuk hakkındaki inceleme ve yorumları ilgiyle okunuyor. Kendi yazarlık serüvenini derinden etkileyen bu üç yazarı bir noktada buluşturan Gülsoy, modern edebiyatla birlikte başat bir tutum haline gelen, "edebiyatın kendi üzerine düşünmesi"nin, zamanın -bir anlamda- büyüsunü bozarken aynı anda farklı zamanlara ait daha katmanlı ve karmaşık bir büyü yaratıldığını dile getiriyor ve kendi yazma ve okuma macerasının da bu türden kendini fark eden hikâyelerin heyecanıyla şekillendiğini belirtiyor. Bu kitabında Tanpınar-Atay-Pamuk hatını modernist arayışın duraklarından biri olan metakurmaca üzerinden okumaya çalıştığını ifade ediyor. Bu arada dikkatlerimizi Kafka'nın *Şato*'suna ait olduğu söylenen, ama *Şato*'nun sayfalarında bulunmayan ilginç bir alıntıya çeken ve bunun üzerinden **Murat Gülsoy**, böylece başka bir kayıp metnin izini sürmeye başladığını belirterek, kitabının son sayfasını bir sondan çok yeni bir bağlayıcı; yepyeni bir keşif serüvenine açıyor.

602. Gece yer yer akademik renkler de katılmış olan bir inceleme; daha doğrusu denemeler toplama. Yazarın içtenlikli "ben" söylemi, araştırma tutkusu, kuşkuları; merak ve keşif serüvenini okurla paylaşması, odaya aldığı metinle-

ri farklı sanat disiplinlerine açarak incelemesi, kitaba yoğun bir edebiyat ve sanat tadı veriyor. Aslolan, kuramsal bir kitap içinde de edebiyat ve sanat estetiğinden uzaklaşmamak, böylelikle kurmaca yapıtların anlamlarını çoğaltıp farklı okumalara açabilmek, yaratıcı okurlar yaratılabilmek... **Murat Gülsoy**, **602. Gece**'nin sayfalarında, zihinlerdeki yanılma zincirlerinin birer birer kırılmasını sağlayan etkin bir farkındalık yaratıyor. ■

602. Gece/ Murat Gülsoy/ Can Yayınları/ 204 s.

Murat Gülsoy, edebiyatımızın köşe taşlarını oluşturan Oğuz Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Orhan Pamuk'u, yapıtlarındaki bakış açısı, izlekler, yöntemler açısından modernizm bağlamında inceliyor.

